

ליקוטי מוהר"ן בפרשה – 232

שופטים ה'תשפ"ה / מאת הרב"ג אליהו עטייה שליט"א

עוון גדל

לקוטי מוהר"ן נ"ג

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

השאלה הראשונה שנשאל יהודי בבית דין של מעלה הוא על גדל / דור המבול נחתם גזר דינם לכלייה בגלל הגזל / זהירות גדולה מכל אי ישחות / להיזהר ממורה היתר של היצר הרע / בכל הבריאה יש ניצוצות קדושה / כשאתה נהנה מאיזה חפץ או מאכל – זה הבירור / למה אדם מוכר חפצים שלו אפילו חדשים / מדי אין ציינה / היום כבר צריך לברר דברים במהירות / למה כל אדם מחזיק כל כך הרבה חפצים / בטעם של המאכלים שם נמצא הניצוץ קדושה / מעלת האכילה – כשהיא נותנת "אמרי שפר" / חומר איסור אכילה מרובה / טעם בפנימיות לדין פרוטה כדין מאה / איסור הונאה / צריך לשמור את הממון כמו 'עין שבראש' / משפט צדק בממון – זה בחינת 'תשובה' / תשובה – תשובה ה' – תשובה את השכינה / נשאת ונתת באמונה' / לגנב לא נשאר כלום מהגניבה לבסוף / אין אדם חוטא ולא לו' / הרחמן הוא יפרנסנו וכו' בהיתר ולא באיסור / הגזלן מקריב קרבן לסטרא אחרא / מעלת הדין שעושה משפט צדק / לא מספיק לעשות משפט, צריך גם לעשות 'שלו' / מי שהדין חייב אותו צריך לזמר ולשמוח / יש לדין עבודה קשה להוציא גם את המתחייב בשלום / מה קורה כשהדין טעה / האם גם באופן כזה יש על המתחייב לשמוח / ואלה המשפטים דא הוא רזא דגלגל – מעשה / כיצד ישמח האדם אפילו עם חייבויו שלא כדון / מלווה ולווה – בחינת זכר ונקבה / על הדין מוטל להשכין שלום / כיצד ישכין הדין שלום / דוד המלך היה עושה צדקה ומשפט / הקושי כשמתחייב עני שבאמת אין לו / כשיש שלום בין איש ואשתו יש גם ייחוד עליון כפי בחינתם / מוסר למעשה / זהירות גדולה לא לדחות תשלום נדרים ונדבות / גדל את הרבים יעשה צרכי רבים / כיצד יבחין הדין בין האומר אמת למשקר / כשהדין משתוקק מאוד לאמת, ומדבר רק אמת, יאיר לו / כיצד הענין הנ"ל שייך אלינו אפילו שאנחנו לא דיינים / דברי חיזוק

השיעור לרפואה שלימה של שרון בן נעמי נעמי 'אל נא רפא נא' ו'ולעילוי נשמת אולגה (חולה) בת סימי ומאיר זכרונה לברכה

השאלה הראשונה שנשאל יהודי בבית דין של מעלה הוא על גדל

א. שְׁפָטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר הִ' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשִׁפְטוֹ אֶת הָעָם מִשְׁפֹּט צֶדֶק (דברים טז, יח). רואים בכמה מקומות שהדבר הכי חשוב הוא, שאדם יהיה זהיר בממון חבריו, וחס וחלילה לא יהיה גזלן, גנב, או נושא ונותן שלא באמונה. כשהגמרא בשבת (דף לא.) מספרת על הדין של האדם למעלה, היא אומרת: שהשאלה הראשונה ששואלים את האדם בבית הדין של מעלה: האם נשאת ונתת באמונה, כלומר האם היית יהודי ישר, לא שיקרת בביזנס שלך, לא גנבת, לא גזלת.

דור המבול נחתם גזר דינם לכלייה בגלל הגזל

ב. במדרש (ויקרא רבה לג, א), מובא: בשם ר' יוחנן, משל לסאה (כלי גדול) שהיא מלאה עוונות – מי מקטרג בה? גדל. ר' יודן בשם ר' יוחנן אמר, משל לבני אדם שהיו בהן עובדי עבודה זרה, ומגלי עריות, ושופכי דמים, וגזל שקול כנגד הכל, ע"כ. גם על דור המבול כתוב בגמ' סנהדרין (דף קח.), אמר רבי יוחנן: בא וראה כמה גדול כחה של חמס (גזל), שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגזל, שנאמר (בראשית ו, יג) "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ". גם בתפילת נעילה אנחנו חותמים את יום כיפור ומבקשים ל'מען נחידל מעשך יְיָנו'.

זהירות גדולה מכל אי ישחות

ג. בחיים, בעבודה, בביזנס הרבה פעמים קורא שאדם עושה כמה תחבולות כדי להרוויח יותר, קצת משקר, קצת מעגל פינות. כל זה גדל גמור, ועל זה מביאים את האדם למשפט בבית דין של מעלה, וזו השאלה הראשונה, והכי גרוע זה ליפול כבר בשאלה הראשונה. ותדע שבבית דין של מעלה, מאוד מאוד מקפידים על כל פרוטה ופרוטה, 'זדין פרוטה כדין מאה' (דף ת.). ויש הקפדה מאוד מאוד גדולה גדולה על עניין הגזל. ושם לא יעזור לומר שכולם עושים וכו'.

להיזהר ממורה היתר של היצר הרע

ד. ברוך השם בדור שלנו אחרי שהתגלתה תורת הקבלה, תורת החסידות, אפשר להסביר את הדברים הרבה יותר, כי כשרואים את הדברים כפי הפנימיות, מבינים את הכל, וגם כאן זה ייתן לנו הרבה מאוד כוח להינצל ולהישמר מהעוון של הגזל. כי לפעמים בן אדם אומר, נו מה זה? משהו קטן, מה זה בכלל מוזיז לו, הוא כזה עשיר גדול, לא יוזיז לו עוד 100 שקל, אז במקום למכור לו ב-100 מכרתי לו ב-120, או כל מיני 'מורה היתר' – שהיצר הרע נותן לאדם היתרים להתיר לו את העוון הגדול של גזל. כי כשאדם מתחיל להבין בפנימיות של הדברים הוא ממש יזהר וישא ויתן רק באמונה.

בכל הבריאה יש ניצוצות קדושה

ה. ונלמד קודם את מה שרבינו אומר בליקוטי מוהר"ן (תורה נד אות ג') בענין משא ומתן. רבינו מסביר שבכל הממון של האדם, בכל החפצים שיש לאדם, יש שם ניצוצי קדושה ששייכים לחלקו. ולאדם כל הזמן יש לו תפקיד, להעלות את הניצוצי קדושה – מהדומם צומח חי מדבר, לבחינת האדם בעצמו. כי זה כל התפקיד של הבריאה, להשלים חזרה את הנפילה של ניצוצי הקדושה שנעשו בשעת 'מקרה המלכים' – 'שבירת הכלים' קודם הבריאה. כי הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם, נתן לנו בכוונה מקום של עבודה, ולכן כל ה-6,000 שנה יש לנו להחזיר את ניצוצי הקדושה.

כשאתה נהנה מאיזה חפץ או מאכל – זה הבירור

ו. ולענייננו, כל חפץ שיש לאדם, כשאתה נהנה ממנו, אתה מברר את הניצוץ הקדושה שיש בו. קניית מכונית. במכונית הזאת יש הרבה מאוד ניצוצי קדושה ששייכים אליך. כל נסיעה ונסיעה שאתה נוסע בה ונהנה ממנה, אתה מברר ממנה ניצוץ קדושה. כי עצם העובדה שיהודי נהנה מאיזה דבר, יש עלייה לאותו דבר, כי יהודי זה דבר גדול וקדוש, וכשדבר מהנה אותך – בזה בעצמו יש לזה הדבר עלייה, להיות מחובר איתך. רק שלא תהיה הנאה של עבירה, או סתם הנאה גשמית בהמית של מותרות. ואם זכית והנאה היתה של קדושה, כגון שנסעת עם המכונית לתפילה, נסעת איתה לשיעור תורה, עשית חסד, לקחת טרמפ, אז העלייה נעשית למקום גבוה מאוד. כי ביררת את הניצוצי קדושה שיש בחפץ הזה והבאת אותם אליך – למקום הקדוש שבך.

למה אדם מוכר חפצים שלו אפילו חדשים

ז. ואומר רבינו חידוש גדול, שהניצוצות בדבר הם לפעמים נגמרים, כי ביררת את הכל, ואז יקרה דבר מוזר, שתמצא למכור את האוטו הזה, תמצא להחליף אותו – אפילו שהוא עדיין ממש טוב, ולפעמים אפילו הוא עדיין די חדש, והסיבה בגלל שכרגע גמרת לברר ממנו כל מה שיש בו – הנוגע אליך, ולכן אין לך צורך בו יותר, ותמצא למכור אותו למישהו אחר, כדי שהוא יברר את חלקי ניצוצי הקדושה שיש בזה החפץ, השייכים לחלקו.

מדי אין ציינה

ח. היום רוב הדברים הם Made in China – 'מיוצר בסין', והם דברים שעל פי רוב לא מחזיקים מעמד הרבה זמן ומתקלקלים מהר, לא כמו פעם שהיו מייצרים דברים שיחזיקו הרבה זמן הרבה שנים.

יב. בברכה של שבט נפתלי כתוב (בראשית מט, כא) "נפתלי אֵילָה שְׁלֵחָה הַנֶּתֶן אֲמָרֵי שֹׁפָר", וביאר רבינו בלקוטי מוהר"ן (תניינא תורה ט"ז, וז"ל: וגם בְּהֶאֱכִילָהּ יֵשׁ בְּרוּרִים, עַד שְׁמֵתִּבְרָר וְנִעְשִׂין מִהֶם "אֲמָרֵי שֹׁפָר" – דְּהֵינּוּ בְּרָכוֹת שְׁמִבְרָכִין עֲלֵיהֶם תִּחְלָה וְסוֹף, וּמִתְפַּלְלִין וְעוֹבְדִין הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכַחוֹת הָאֵילָה. וְזֶה בְּחִינַת וְכו' "נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלֹחָה הַנֶּתֶן אֲמָרֵי שֹׁפָר" וכו', דְּהֵינּוּ "אֲמָרֵי שֹׁפָר" שֶׁל בְּרָכוֹת וּתְפִלוֹת וְכִיּוּצָא, שְׁנִיעְשִׂין מִן הַבְּרוּרִים, עכ"ל. עיקר מעלת האכילה היא, כשהאכילה נותנת לך כח לעבוד את ה', ולעסוק בדיבורי תורה ותפילה והתבודדות.

חומר איסור אכילה מרובה

יג. ולכן מאוד חמור שלא לאכול אכילה מרובה, כי האכילה מרובה משיגה את ההיפך. כי כמו שעל ידי אכילה אתה מקבל כוח, כך על ידי אכילה מרובה – אתה מקבל חולשה. והראיה, יום ראשון. יום ראשון אין בן אדם שהוא קצת לא מרגיש טוב, כל אחד. ולמה? היות שאנחנו מהדרים באכילת שבת שכולה קודש כולה אלוקות, אבל צריך גם להיזהר, כי ברגע שאתה אוכל יותר מדי, זה מחליש אותך, וזה סימן שלא בררת את הניצוץ הקדושה, כי אם באמת היית מברר כמו שצריך, זה היה נותן לך כוח לעסוק בתורה ובתפילה, כי זה הייעוד של כל אכילה, כי אם אכלתי עכשיו חתיכת לחם, ובכוח הלחם הזה למדתי תורה התפללתי, עבדתי את השם, בכל דבר כזה העליתי את הניצוץ קדושה למדרגה מאוד גבוהה, כי כרגע הוא לא סתם איזה ניצוץ קדושה באיזה אבטחית, אלא הוא נהפך לתורה, הוא נהפך לתפילה – העלית אותו למקום הכי גבוה שהוא יכול לעלות. אבל אם אכלת הרבה, אדרבה זה מפריע לך לתורה ולתפילה, זה היפך הייעוד של כל ניצוץ קדושה, ובזה השלכת אותו חס ושלוש למקום לא טוב. לכן צריך מאוד להיזהר עם אכילה מרובה.

טעם בפנימיות לדין פרוטה כדין מאה

יד. עכשיו נתחיל להבין את חומר איסור גזילה, כי אם יש לי חפצים שהם שלי והניצוצות הקדושה יכולים להתברר רק על ידי עכשיו אם חס וחלילה בא מישוה ולקח לי אותם, עכשיו אלו הניצוצות הקדושה לא יכולים להתברר. ובזה נבין מדוע 'דין פרוטה כדין מאה', כי לפעמים בפרוטה אחת יש ניצוץ גדול וחשוב, ואפילו לפעמים פי כמה יותר ממאה, ולכן הדינים צריכים להתייחס בכבוד ראש גם לדין פרוטה, כדי להחזיר אותו למי שהוא שייך לו, כדי שהוא יוכל לברר את הניצוץ הקדוש ששם. ולא ישאר הניצוץ במאסר, בזה שהוא נמצא אצל מי שלא שייך לו, שלא יוכל לברר ממנו כלום.

איסור הונאה

טו. גם בזה נבין את איסור 'הונאה', כתוב (ויקרא כה, יז) "וְלֹא תֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיִרְאַת מִצְוַת ה' לֵךְ, לְמַשֵּׁל יֵשׁ לִי כֶסֶף יֵשׁ לִי 100 שֶׁ וְאַתָּה עֲכָשִׁי מוֹכֵר לִי חֶפֶץ חֶפֶץ בְּאַמֶּת שְׁוֵה 80 שֶׁ 70 שֶׁ וְעִשִּׂית הֹנָאָה. מִה זֶה הֹנָאָה? מִכֶּרֶת אוֹתוֹ יוֹתֵר מִשְׁתּוֹת מִמֶּה שֶׁהִמְחִיר שְׁלוֹ הָאִמִּיתִי. בִּזָּה גִזַּלְתָּ אוֹתִי. וּמִיֵּלָא אִם אֲנִי מִשְׁלֵם אֶת הַשְּׁוִי שֶׁל הַחֶפֶץ בְּדִיוֹק אֲזֵי עֲשִׂינוּ הַחֲלָפוֹת. הַקְדוּשָׁה וְהַנִּיצוּצוֹת קְדוּשָׁה שֶׁשִּׁיכִים לְחַלְקִי – בְּכֶסֶף שֶׁהִיָּה לִי בְּכִים, הַתְחַלֵּל עַל הַחֶפֶץ. וְאִזּוּ יֵשׁ בְּחֶפֶץ שְׁקִנִּיתִי בְּכֶסֶף כֶּשֶׁר, אֶת הַנִּיצוּצוֹת קְדוּשָׁה שְׁלִי. אֲבָל בְּרָגַע שְׁעִשִּׂית חֶס וְחֲלִילָה הֹנָאָה, וּמִכֶּרֶת יוֹתֵר מִשִּׁשִּׁית מִהַשְּׁוִי הָאִמִּיתִי, נִמְצָא

אפילו האחריות שנותנים היום למוצרים ירדה מאוד, כבר יש הרבה מוצרים שהאחריות שלהם במקום שנתיים שלוש, היא רק חצי שנה או אפילו שלושה חודשים. רבינו אמר לנו כבר בתורה א', שצריך להסתכל בשכל של כל דבר, לחפש טעם פנימי.

היום כבר צריך לברר דברים במהירות

טז. היותר שהיום אנחנו כבר בסוף הששת אלפים שנה, נמצאים כבר בעיקבתא דמשיחא וצריך לגמור מהר את כל הברורים, לכן נותנים לנו לברר את הדברים במהירות. ולכן נשים לב שהדור שלנו, בעלים על כמויות עצומות של חפצים, מה שלא היה אף פעם. מה היה בית של בן אדם? ארבע אמות על ארבע אמות. כמה חפצים בן אדם יכל להחזיק? בגד אחד ומחרישה. זהו, זה מה יש לבן אדם.

למה כל אדם מחזיק כל כך הרבה חפצים

יז. לעומת זאת היום, אפי' העני שבישראל מחזיק כל כך הרבה חפצים – שצריך ושלל צריך, מה שהעשיר הכי גדול לא היה לו, והטעם, כי הקדוש ברוך הוא ממחר את התיקון של הדצח"ס – של הדומם צומח חי מדבר קודם הגאולה במהירות. ואם לא מספיק הבתים הגדולים המלאים כל טוב, גם התחלופה של החפצים נעשית היום במהירות, אדם לובש חולצה שנה והיא נגמרת, גם אם הוא רוצה להחזיק אותה כבר היא מוציאה חוטים. פעם חולצה הייתה מחזיקה לאדם כמה שנים טובות, חמש, שש שנים. ועוד פעם כמה חולצות היו לאדם? שתיים, שלושה, זה כבר עשיר. היום כל אחד יש לו ברוך השם 10, 20 למה? כי אדם מברר כמויות של חפצים. ובפרט בבגדים שהם קרובים מאוד לאדם, ולכן יש בהם בירור גדול של ניצוצי קדושה.

והנשים עוד מבררות פי כמה וכמה – בבגדים, לכן אשה מחליפה הרבה מאוד בגדים, והיא צריכה הרבה מאוד בגדים, אז כנראה זה בסדר, תבין היא קנתה גִּרְדוֹבָה גדולה, וכבר היא רוצה להחליף. לא שחם ושלוש אני מעודד את זה, אלא אני רק אומר שלכל דבר יש גם כן מקור. ואין לך דבר שלא רמוז בתורה (תענית ט.), ובפרט בפנימיות של התורה.

בטעם של המאכלים שם נמצא הניצוץ קדושה

יח. ובמאכלים זה יותר קרוב לאדם מבגדים, כי המאכל נכנס לתוך הגוף, ולכן במאכלים יש את הכי הרבה ניצוצי קדושה, ותמיד אדם צריך לאכול ולברר, רק שיאכל בקדושה, שיאכל לשם שמים, שיאכל כדי שיהיה חזק ובריא ללמוד תורה. בתורה ע"ה רבינו מלמד אותנו, שהמקום של הניצוץ קדושה נמצא דוקא בטעם הטעים של האוכל. אוכל שהוא טעים יותר, הוא אוכל קדוש יותר, ולכן צריך לשמור את כל הדברים הטעמים לשבת קודש, כדי שנברר אותם בשבת בקדושה, כי בשבת יש מצוה לאכול ולענג את השבת. כי הטעם הטעים מצד אחד הוא מעיד על הניצוץ קדושה שנמצא שם, אבל מצד שני הוא גם בא לניסיון, שאדם יאכל רק בשביל הנאתו הגשמית ולא לשם שמיים, לכן עצה טובה אמרו לנו, שכל מאכל טעים תשמור לשבת, וכך תעשה את התיקון בשלמות.

מעלת האכילה – כשהיא נותנת "אמרי שפר"

ונתת באמונה – תיקנת את השכינה, ואם חס וחלילה אדם נשא ונתן שלא באמונה – הוא פגם בשכינה הקדושה. זה שאדם חשב שיתרבה ממנו בעוד כמה שקלים על ידי שהוא ישר או יעגל איזה פינה בשקר במשא ומתן, פירושו של דבר שהוא פגם באמונה. כי אם אתה מאמין שמוזנותיו של אדם קצובים מראש השנה ועד ראש השנה (ביצה טז), אתה לא תשקר ולא תגנוב ולא תגזול ולא תונה ולא תעשה שום עבירה של גזל.

לגנב לא נשאר כלום מהגיבה לבסוף

כ. ובאמת בשביל מה לעשות עבירה, בסוף אני לא ארוויח כלום! כי הדבר ברור שלא יהיה לגנב יותר כסף. ואם אתם מכירים איזה משהו שגנב, ואתם חושבים שהוא גנב נגיד מיליון שקל, הוא רימה, אונה, ולכאורה הוא גנב והרוויח הרבה כסף, אבל אנחנו מכירים, אף פעם לא נשאר להם הכסף, והרבה פעמים כשאתה רוצה לבוא להוציא ממנו אין מה לגבות ממנו, הוא גנב סכומים עצומים ותוך שבוע שבועיים אין כלום, הכל נעלם.

'אין אדם חוטא ולא לו'

כא. יש כלל בגמרא 'אין אדם חוטא ולא לו', אדם לא חוטא אם הוא לא מרוויח, אז למה באמת אדם כן חוטא, כי היצר הרע מנסה לדמיין לו איך הוא כן ירוויח מהעבירה. אבל זה שקר, כי האדם לא מרוויח מגזל, בסוף הכל ילקח ממנו, וישאר עני יותר. ואם אתה רואה עכשיו בזמן הקרוב שכן יש לו כסף, אז אחת מהשתיים, או שהוא יכל להשיג את כל הכסף הזה בדרך היתר. וסתם היצר הרע בלבד אותו ושיקר עליו שהוא ירוויח את זה באיסור. או שזה באמת לא שלו, ובזמן קרוב ילקח ממנו.

הרחמן הוא יפרנסנו וכו' בהיתר ולא באיסור

כב. וזה מה שאנחנו אומרים בהרחמן בברכת המזון, 'הרחמן הוא יפרנסנו בהיתר ולא באיסור'. מה פירוש בהיתר ולא באיסור? יש בן איש חי (חוקת שנה ראשונה אות י"ח) שאומר למחוק את המילים האלה, אבל רוב העולם כן אומר, ופירוש הנוסח בהיתר ולא באיסור פירושו של דבר כי אם למשל 100 ש' נגזר שיהיה לי – אז יהיה לי אותם, וא"כ למה להרוויח אותם באיסור, הרי בין כה הם יבואו אליך בהיתר. וכי אתה חושב שאם לא תשקר או לא תגנוב – לא יהיה לך? יהיה לך מה שנגזר לך בבירור, לכן כדאי לך לפרנס את עצמך רק בהיתר, ולא לקבל עבירות.

נשאת ונתת באמונה, אבל אם אדם שיקר וגזל, הוא פגם באמונה, כי הוא לא מאמין ביסוד הזה שמה ששלך – שלך, ומה שלא שלך, גם אם תיקח את זה יקחו את זה ממך חזרה, ועל פי רוב בריבית והצמדה. הממון של גזל מקלקל ומקלל את כל הממון של האדם, וכשאדם אומר לעצמו ומתחזק בדברים האלה, הוא מציל את עצמו מחטאים. וזה 'למען נחידל מעשך ידני'.

הגזלן מקריב קרבן לסטרא אחרא

כג. ר' נתן שם בלקוטי הלכות, ממשיך ואומר: 'פי משיבין הדבר למקומו ושרשו, פי זה רצה לגזל את חברו ולהוציא הדבר משרשו ולהכניסו למקומות החיצונים על ידי העברה של גזלה וכפירה, ע"כ. ומבואר בדבריו הקדושים, שכל גזל פירושו שאתה מכניס את

שלא התחלל כל הכסף על החפץ, כי החפץ שווה רק 70 ש' ואני שילמתי לך 100 על ידי מה ששיקרת נמצא ש-30 ש' לא התחלל. זה ביאור פנימי לאיסור הונאה. אם ככה תשאל, למה אין הונאה אפילו בשקל יותר? כי התורה ירדה לסוף דעתן של בריות, ויש טעויות לפעמים בהערכה של החפץ, ולכן אם באמת המחיר קצוב והוספת, אזי אפילו בשקל יותר צריך להחזיר, אבל אם המחיר לא קצוב, אז עד שישית דרך בני אדם למחול.

צריך לשמור את הממון כמו 'עין שבראש'

טז. גם בזה נבין את ההקפדה הגדולה של רבינו – על מי שהיה מאבד כסף, מובא בשיחות הר"ן (שיחה רפ"א), וז"ל: ה"ה מזהיר אותנו מאד שישמור האדם את ממנו בשמירה גדולה ומעלה מאד, וה"ה מקפיד מאד על זה וכו'. פי ממון פשר של איש הישראלי צריך שמירה כמו עין שבראש. ובכל עת שנזדמן שאחד מאנשינו נאבד אצלו איזה סך ממון בדרך והיו באים בקבלה לפניו, ה"ה מבקשו מוכיח אותו מאד על זה על שלא נזהר בשמירתו יפה, עכ"ל. וראה בפנים בטעם הדבר.

וכפי הנ"ל יש להוסיף עוד, כי בממון שלך יש ניצוצות קדושה ששייכים לחלקך, ואם אתה מאבד את הממון שלך, אבדת את הניצוצות קדושה שלך, ולכן יש לבזות את המאבד שלא שמר כל כך יפה את הממון כמו 'עין שבראש'. אפשר לומר רמז 'עין' גימטריא ממן, 'ראש' הוא גם רמז לממון, כמו שאמרו בגמ' בב"ק (דף סה:) 'ממון המשתלם בראש'.

משפט צדק בממון – זה בחינת 'תשובה'

יז. כתוב בפרשתנו (דברים טז, יח) 'ושפטו את העם משפט צדק', ואומר ר' נתן בלקוטי הלכות (ח"מ הלכות הראשונה ב, ב), וז"ל: כל המשפטים שבין בני ישראל בין אחד לחברו בשעושים 'משפט צדק' ביניהם – זה בחינת תשובה, פי משיבין הדבר למקומו ושרשו, פי זה רצה לגזל את חברו ולהוציא הדבר משרשו ולהכניסו למקומות החיצונים על ידי העברה של גזלה וכפירה. ובשעושים משפט אמת וצדק ומבשרין הדין אמת – אזי חוזר המעות או החפץ למקומו ושרשו, וזה בחינת תשובה, עכ"ל.

תשובה – תשובה – תשיב את השכינה

יח. פרשת שופטים פותחת לנו את חודש אלול, כלומר שענין הזה של שופטים ושופרים, שזה 'משפט צדק' – זה אחד מהיסודות של חודש אלול. חודש אלול – יסודו הוא תשובה, העבודת השם שיש לנו בחודש אלול זה לעשות תשובה. ופה רבי נתן אומר: 'כל המשפטים שבין בני ישראל בין אחד לחברו בשעושים 'משפט צדק' ביניהם – זה בחינת תשובה. המילה תשובה בלשון הקודש – מסבירה את עצמה, ותשובה זה תשוב – ה', תשיב את אות ה' אחרונה שם הווי"ה, כשאתה עושה תשובה אתה משיב את השכינה שנדחתה בעוון לאן שדחת אותה השם ישמור, ועל ידי התשובה אתה משיב את ה' אחרונה השכינה למקומה.

'נשאת ונתת באמונה'

יט. כששואלים את האדם בדין של מעלה, 'נשאת ונתת באמונה?' מי זה האמונה? זו השכינה שנקראת 'אמונה', וממילא אם נשאת

יש לדין עבודה קשה להוציא גם את המתחייב בשלום

כו. וזו עבודה קשה על הדיין, שהוא צריך כל כך לבר את הדין היטב, ולתת הרגשה טובה לנתבע, עד שהוא יזמר וישמח שהצילו אותו מעוון של גזל וכו'. זה לא פשוט ולא קל, ולפעמים יש אנשים קשים, אבל התורה דורשת מאיתנו גם את זה שיהיה "אמת ומשפט שלום שפוט", כלומר שלא מספיק לעשות 'משפט' – שיקוב הדין את ההר, אלא צריך להוציא את הבעלי דין גם ב'שלום', שאפילו המתחייב יהיה בשלום, כמו שדרשה הגמרא.

מה קורה כשהדיין טעה

כת. ופה אני רוצה לדבר על עוד מקרה – הרבה יותר מסובך. לפעמים הבעל דין יודע ב-100% את האמת שהכסף שתובעים ממנו זה בשקר גמור, והכסף באמת שלו, ואני מדבר לא רק במקרה שהבעל דין חושב כך, אלא שבאמת גם משמייס מסכימים איתו שבאמת הכסף היה שלו. והם הלכו לדין תורה, והדיין פסק לחייב אותו לשלם, ואליבא באמת זו טעות. כי כמו שציירנו מדובר במקרה שגם בשמייס יודעים את האמת שהדיין פה טעה, ובאמת הכסף הזה של הנתבע.

האם גם באופן כזה יש על המתחייב לשמח

כט. עכשיו מה לעשות במקרה הזה? האם גם כאן מצווה הבעל דין הנתבע לשמח, או אפילו זו עצה טובה בשבילו לשמח, כי מה יעזור לו להתעצבן ולכעוס, חוץ מלקלקל את הבריאות, מלבד הכסף שהוא הפסיד. אז כדי להבין איך קורה כזה דבר, ואיך לקבל אותו, נביא מעשה מהבעל שם טוב הקדוש.

ואלה המשפטים דא הוא דא דגלגולא - מעשה

ל. כתוב בבעל שם טוב על התורה (משפטים אות א'), וז"ל: "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר לְפָנֶיהֶם" (שמות כא, א). ואיתא בזוהר (ח"ב דף צד.) 'אלין סדורין דגלגולין' עיין שם, והוא תמוה לכאורה הא הפסוק מפרש ואזיל דיני ממונות, ומה שייך כאן גלגולים. ומובא שם במקור מים חיים (הערה א'), וז"ל: הרב הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע ביקש מרבו הבעל שם טוב הקדוש ז"ל שיאמר לו פירוש הזוהר על ואלה המשפטים דא הוא רוא דגלגולא, פעם אחת אמר לו הבעל שם טוב שישע ליער אחד ויראה שם אילן אחד ומעיינ תחתיו, ויתעכב שמה עד השעה שש, ויבוא לביתו.

ונסע שמה, וראה איש אחד בא עם סוס חמוש בנשק, והוא היה עייף ויגע, ואכל ושתה ונסע לדרכו, ושכח שם ארנקי שלו עם המעות. אחר כך בא שמה עוד איש אחד, והניח עצמו לפוש, והוא מצא את הארנקי עם המעות, ולקחו והלך לדרכו. אחר כך בא שמה עוד איש אחד עני ונכה רוח, והוא עייף ויגע, ואכל שמה פתו אשר היה לו, ושתה מן המעייין, והניח עצמו לפוש ולישן. אז בא בחזרה האיש הראשון, ושאל שאל מאיש העני היכן הוא הארנקי עם המעות אשר שכחתי כאן, והוא באמת לא ידע מאומה, ולא הבין מה שזה מדבר אליו. ומיד זה הראשון הכה את העני מכות רצח ופצע, בטענה שיחזיר לו מעותיו.

וכאשר הגיעה השעה שש, נסע הרב הקדוש המגיד זי"ע לביתו, וסיפר לרבו הבעל שם טוב את אשר ראה, ואמר לו הבעל שם טוב

הממון של החבר לך למקומות החיצוניים – דהיינו שהגזלן נותן קרבן לסטרא אחרא – לשטן. כשאדם עשה למשל תיקון לאוטו של החבר שלו, התיקון עולה 300, אבל הוא אמר לו 400, וכך גזל ממנו מאה שקלים. את המאה שקל האלו, לקחת אותם ושמית אותם במקומות החיצוניים – קרבן לסטרא אחרא.

כי במקום שהחבר שלך – שזה שלו, היה עושה בירור ניצוצות קדושה של המאה שקל האלו, שהיה קונה בהם איזה משהו, אתה גנבת ממנו והכנסת את המאה שקל האלו למקומות החיצוניים, קרבן לסטרא אחרא – לשטן. ובדאי שהגזלן יענש עונש גדול מאוד על הדבר הנורא הזה שעשה.

ואפילו שהחבר שלך עשיר גדול, או קמצן גדול ולא משתמש בכסף, סתם שוכב אצלו, גם כן אתה עושה פגם גדול מאוד, כי עצם ההימצאות של הכסף אצל אדם מישראל, זה כבר עושה תיקון. ואפילו אם אותו אדם לא זכה לשמור תורה ומצוות, גם באופן הזה כשהכסף נמצא אצל אדם מישראל, והוא בא לו בדרך כשירה, אזי יש בירור של ניצוצות קדושה על ידי האדם הזה. וזה מלבד האיסור כפשוטו, שאסור לגזול כל אחד, בלי שום הבדל, התורה לא עושה שום חילוקים.

מעלת הדין שעושה משפט צדק

כד. וממשיך ר' נתן ואומר: וְכִשְׁעוֹשֵׁין (הדיינים השופטים) 'מִשְׁפָּט אֱמֶת וְצֶדֶק' וּמִבְּרִין הַדִּין אֱמֶת – אֵיזִי חֲזוֹר הַמְּעוֹת אוֹ הַחֶפֶץ לְמִקְוֵמוֹ וְשִׁרְשׁוֹ, וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, ע"כ. הדיין שיושב ושופט בסיפור הזה, מברר דין אמת בזה עשה הדיין תשובה, כי השיב את הממון למי שהוא שייך לו. ואומר עוד: 'עֲלֶיךָ נִקְרָא בְּחִינַת 'מִשְׁפָּט שְׁלוֹם', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה ח, טז): "אֱמֶת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפֹטוּ", כִּי עֶקֶר הַמִּשְׁפָּט הוּא לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין הַתּוֹבֵעַ וְהַנִּתְבָּע, ע"כ.

לא מספיק לעשות משפט, צריך גם לעשות 'שלום'

כה. דיין שדן דין אמת חייב את החייב וזיכה את הזכאי, אבל יש לו עוד עבודה, כי אם הם יוצאים מהבית הדין עצבנים וממשיכים עדיין לריב, אז נכון שעשית 'משפט' שהוא חלק גדול מהעבודה, אבל לא עשית עדיין 'שלום' ביניהם. הדיין צריך לתת את ההרגשה לנתבע שהצילו אותו, כשהוציאו ממך ממון של גזל, ממון שהיה אצלך שלא כדין.

מי שהדיין חייב אותו צריך לזמר ולשמח

כו. וכמו שאומרת הגמרא בסנהדרין (דף טז): ההוא דהוה קאמר ואזיל: דאזיל מבי דינא שקל גלימא – ליזמר זמר, וליזיל באורחא. אמר ליה שמואל לרב יהודה: קרא כתיב (שמות יח, כג) "וְגַם כָּל הָעָם הָיָה עַל מִקְוֵמוֹ יְבֹא בְּשָׁלוֹם". נסביר את הגמ': היה אדם אחד שהיה רגיל לומר: מי שנטלו בית דין ממנו את בגדו לפריעת חובו, יזמר זמר וילך בדרך כשהוא עליו ושמח, וישיר, כלומר אל יתעצב, אלא ישמח על שהוציאו את הגזילה מתחת ידו. וכששמע שמואל את הדבר הזה, אמר לרב יהודה, זה נלמד פסוק, שכך באמת צריך הדיין לעשות שלום, עד שגם מי שהתחייב יהיה בשלום ושמחה.

של הבעל שם טוב שהבאנו קודם, וכל מיני דברי מוסר נעימים, וכך בעזרת ה' ישכון השלום.

דוד המלך היה עושה צדקה ומשפט

לה. אצל דוד המלך כתוב (שמואל ב' ח, טו) "וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וַיִּצְדָּק לְכָל עַמּוֹ", ובגמ' בסנהדרין (דף ו'), מובא: דן את הדין, זיכה את הזכאי וחייב את החייב, וראה שנתחייב עני ממון ושלם לו (הדיין) מתוך ביתו – זה משפט וצדקה, משפט – לזה, וצדקה – לזה, משפט לזה – שהחזיר לו ממון, וצדקה לזה – ששילם לו מתוך ביתו. וכן בדוד הוא אומר: "וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וַיִּצְדָּק לְכָל עַמּוֹ", משפט לזה – שהחזיר לו את ממון, וצדקה לזה – ששילם לו מתוך ביתו.

הקושי בשמתחייב עני שבאמת אין לו

לו. הרבה פעמים באמת העני הוא החייב, וכמה שתפייס אותו, אבל הוא עני, ועכשיו שפסקת לרעתו יש לו התרעמות, אין לו מאיפה לשלם, וכמה שתדבר איתו לא יהיה שלום, ולא יתפייס כי אין לו. ולכן דוד המלך היה עושה חסד גדול כל כך, והיה משלם מכיסו. ונכון שדוד היה מלך, ומלך הוא עשיר גדול ויש לו יכולת, לדיין אין כאלה יכולות, אבל הוא יכול להשתדל, הוא יכול לעזור, הוא יכול לעזור לו לעני לאסוף צדקה, ואפילו רק בחלק מהחוב. וכל זה מוטל על הדיין. ודאי לא פשוט להיות דיין, זה לא רק לקבל משכורת שמנה מהמדינה, זה לעשות עבודת קודש. ודיין שיעשה כך, בודאי הקדוש ברוך הוא ישפיע לו שפע גדול כזה, שיהיה לו לעזור לעניים. כי הוא משתדל בייחוד העליון שלמעלה, וכנ"ל.

כשיש שלום בין איש ואשתו יש גם ייחוד עליון כפי בחינתם

לז. ענין זה כמובן שייך ביותר בין איש ואשתו, הגמ' בסוטה (דף יו.) אומרת איש ואשה שזכו – היינו שיש שלום ביניהם, שכינה ביניהם, ועי"ז נעשה ייחוד עליון. וחס ושלום, כשיש ריב בין איש ואשתו, יש כביכול גם פירוד בייחוד העליון שהם מרמזים כנגדו. ולכן כל כך חשוב שיהיה שלום בין איש ואשתו, ולעשות שלום ביניהם, כי בהם תלוי גם ייחוד עליון, כפי הבחינה שלהם.

מוסר למעשה

לח. נחזור לענין, תחילה וראש כשאנחנו פותחים את חודש אלול, דבר ראשון נבדוק קודם אם בסאה של העוונות שלי לא מופיע גזל. כי אם יש גזל, דבר ראשון תסדר אותו. ויש כמה דברים שצריכים להתעורר עליהם. לפעמים אדם קונה בבית הכנסת עלייה, ולא שילם אותה עדיין, ויהי רצון שהוא זוכר בכלל שהוא קנה, כי לפעמים בן אדם שוכח שקנה ושהתחייב, אדם טרוד ושוכח. ופה יש עוד עוון, גם עוון של נדרים, ולא רק עוון של גזל שהוא וגזל את הקופה של הבית הכנסת, כי ברגע שהתנדבת התחייבת, ולא רק זה, אם לא היית אתה קונה, היה מישדו אחר קונה – וכן משלם.

זהירות גדולה לא לדחות תשלום נדרים ונדבות

לט. אסור לדחות את התשלום הנדרים, אם אתה דוחה בסוף תשכח, מה לעשות? אנחנו רק בני אדם. אבל יבוא אדם בשמיים אחרי 120 יגידו לו: פה נדרת, ופה נדרת ולא שילמת, ופה התחייבת, מה הוא יענה, יגיד שהוא אנוס הוא שכח, לא יעזור לו, כי יגידו לו אם היית רושם בפנקס, אם היית משלם מיד לא היית

זי"ע, כי האיש הראשון הזה (שאיכד הארנקי), היה חייב בגלגול הראשון לאיש השני (שמצא את הארנקי), בסך המסוים הזה שהיה עכשיו בהארנקי, ולא היה משלם לו. ובאו אז לדין לפני זה האיש השלישי, שהיה אז הרב והדיין בגלגול הראשון, ופסק דינו ופטרנו מבלי שום חקירה ודרישה. לכן עתה על פי הגלגול שילם הראשון להשני את חובו, והדיין קיבל ענשו, וזהו שאמר הוזהר על ואלה המשפטים דא רזא דגלגולא, עכ"ל.

כיצד ישמח האדם אפילו עם חייבוהו שלא כדין

לא. ומסיפור זה וכדומה, אנחנו לומדים, שלפעמים אפילו שמחייבים את האדם שלא כדין, אבל באמת הוא היה חייב ממון לאותו אדם בגלגול הקודם, ולפעמים מה שבא בגלגול הוא בשביל לשלם את החוב. ועכשיו עשו אותו חסד, ועשו לו תקון גמור שיוכל לשלם את החוב. והוא כועס ומתרעם? לכן אין לאדם להתרעם בשום אופן, אפילו אם חייבו אותו ויודע את האמת שהוא פטור, וכך גם האמת שהוא פטור, אבל זו האמת של הגלגול הזה, ולא של כל הגלגולים, וה' בשמים עושה את החשבון האמיתי.

מלווה ולווה – בחינת זכר ונקבה

לב. ופה אנחנו מגיעים לעוד חידוש שאומר כאן בלקוטי הלכות, וז"ל: וַיִּכְשַׁנְעֶשֶׂה שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם בֵּין הַתּוֹבֵעַ וְהַנִּתְבָּע עַל־יְדֵי הַמִּשְׁפָּט צֶדֶק מִזֶּה בְּעֶצְמוֹ – נַעֲשֶׂה לְמַעַל בְּחִינַת יְחִיד, ע"כ. ר' נתן ואומר, שבחינת 'זכר ונקבה' שיוכל לגרום ייחוד עליון למעלה בין הקב"ה והשכינה, זה לאו דוקא באיש ואשה, אלא בכל משפיע ונשפיע זה גם כן בחינה של זכר ונקבה. יש מלווה ויש לווה, המשפיע המלווה הוא הזכר. והנקבה? זה הלווה המושפע. עני בכל מקום בקבלה – נחשב נקבה, כי הוא מקבל. והעשיר תמיד נחשב זכר – כי הוא משפיע. וכשיש עכשיו ריב בין המלווה ללווה, הריב הזה גורם ביטול ייחוד של מעלה. וברגע שהשופט עושה שלום, הוא מעורר חזרה את הייחוד של מעלה. שני יהודים כשמתעסקים אחד עם השני ויש בהם בחינת נותן ומקבל, זה בחינת זכר ונקבה, והם עושים בפעולות שלהם ייחוד עליון, וכשהם רבים – נעשה פירוד כביכול גם למעלה, כי אין ייחוד מתוך קטטה. ולכן כשהדיין עושה שלום ביניהם, הוא מחזיר את הייחוד ביניהם.

על הדיין מוטל להשכין שלום

לג. והנה כיום יש בלי סוף בתי דינים, בתי דינים של הרבנות, בתי דינים פרטיים וכו'. אבל אף על פי שהם עוסקים בהוצאת המשפט, אבל עדיין לא עוסקים מספיק אם בכלל בעבודה הזו של השכנת השלום בין המלווה ללווה בין התובע והנתבע, בין הזכאי והחייב. וכפי מה שביארנו מקודם, זה חלק מהעבודה של הדיין כמו שכתוב "אֱמַת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ", דהיינו שגם אחרי שאתה מוציא את הדין והאמת לאור, אתה עדיין צריך לעשות שלום.

כיצד ישכין הדיין שלום

לד. ולמעשה, אחרי שפסקת את הדין בוא תקרא לשניהם לדבר איתם דברים נעימים, דברי מוסר, דברי אגדה. תשב איתם עכשיו חצי שעה שעה, עד שאתה רואה שהנתבע החייב שמח, ומבין שעשו איתו חסד גדול שהוציאו ממנו ממון לא כשר. תספר לו את הסיפור

כיצד הענין הנ"ל שייך אלינו אפילו שאנחנו לא דיינים

מג. אני אומר את זה כאן, אפילו שאף אחד מאיתנו כאן לא דין, אבל באמת זה שייך לכל אדם, כי כל אדם לפעמים נעשה בורר, לפעמים בין החברים, לפעמים שואלים אותך מה אתה אומר, ועושים על פי דברך, אז אתה ג"כ בבחינת של דין, וצריך לזכות לכוון לאמת מאוד. וזה על ידי שלא תטה משפט, תגיד רק את האמת לאמיתה, בלי להחניף לשום אדם, בלי לנסות למצוא חן. וגם תתפלל הרבה לה' יתברך, שיאיר לך אור האמת, שיהיה לך דיבור אמת, ואז כולנו נזכה לאמת.

דברי חיזוק

מד. בעזרת השם נצא מהדברים האלה בהתחזקות גדולה, להיזהר מאוד מאוד מכל סרך של גזל, ונדרים שלא שולמו, ושקר, ועיגולי פינות, או משא ומתן שלא באמונה, על הכל נתחזק ביחד הרבה. ונזכה שיתקיים בנו מה שאומר המדרש בפרשתנו (דברים רבה ה, ה), כשיש דין למטה אין דין למעלה, וכך יתבטל מהאדם כל הדינים וכל הגזרות קשות ורעות, וכולנו נזכה לכתובה וחתימה טובה, ולשנה טובה ומבורכת, אמן.

שוכח. גם תדע, שאף אחד לא יכול למחול לך, זה לא כסף פרטי שאפשר למחול, הגבאי לא יכול למחול ולא הרב. אתה צריך לשלם את כל מה שנדרת. וככה תלך הלאה עם החברים, עם מי התעסקתי – למי אני חייב ולא שילמתי. תבדוק אם יש לך איזה חוב לאיזה חברה איזה ספק, איזה מכולת איזה חנות וכו'.

גזל את הרבים יעשה צרכי רבים

מ. יש אדם שיודע שהוא גזל הרבה אנשים, למשל יש לו מוסך, והוא רגיל על כל בעיה קטנה להגיד איזה בעיה גדולה יש פה, וכך וכך צריך להחליף חלקים, וכך וכך עבודה, פי כמה ממה שבאמת צריך להיות, וכך מרמה את האנשים. וברוך ה' עכשיו הוא רוצה לחזור בתשובה, אבל יש לו בעיה, הוא כבר שנים עושה את הגזל הזה, הוא לא יודע ולא יכול לדעת את מי הוא גזל, ובכמה. לזה נתנו לו חז"ל עצה שעוזרת. כתוב בגמ' בבבצה (דף כט). תנאי: גזל ואינו יודע למי גזל – יעשה בהם צרכי רבים. מאי ניהו? – אמר רב חסדא: בורות שיחין ומערות, ע"כ. פעם זה היה רעיון טוב, כי על ידי שיעשה בורות מים לרבים, מסתמא יהנה ממנו גם מי שהוא נגזל ממנו. אבל היום אין את הרעיון הזה. פעם שמעתי שיעשה הדפסה של ספרים, ויחלק ספרים, או שישאיל ספרי קודש, ועי"ז יהנו ממנו רבים. וצריך בכל מקום לשאול, מה הצרכי רבים שאפשר לו לעשות.

כיצד יבחין הדין בין האומר אמת למשקר

מא. ובלקוטי הלכות הלכות דיינים (א, ב) ר' נתן מוסיף עוד נקודה במקרה ששני הבעלי דינים מכחישים זה את זה, ואחד מהם ודאי משקר לגמרי. כגון שהיתה הלוואה בעל פה, שהמלווה אומר שלא שילם הלווה, ולווה טוען ששילם את הכל. ואומר ר' נתן וז"ל: בְּשָׁעָה שְׂבָאִים לְדִין הוּא בְּחִינַת 'פָּגַם אֱמוּנָה', וְצָרִיךְ לְתַקֵּן וּלְבַרֵּר הָאֱמוּנָה, וּלְבַרֵּר הָאֱמֶת עִם מִי, אִךְ אֵי אִפְשָׁר לְבַשֵּׁר וְדָם לִידַע עִם מִי הָאֱמֶת, כִּי הַשֶּׁקֶר מְחַפֵּה עַל הָאֱמֶת, כִּי קָשָׁה לְהַבִּיר בֵּין הַטּוֹעֵן אֶמֶת לְהַטּוֹעֵן שֶׁקֶר, וְמֵה יַעֲשֶׂה הַדִּין לְהוֹצִיא דִּין לְאֱמֶתוֹ. הָעֶצֶה וְהַתְקַנָּה לָזֶה וְכו', שְׂצָרִיךְ הַדִּין לְרְאוֹת שִׁידוּבֵי דְבוּר אֱמֶת, דִּהְיוּ שְׁהִמְשִׁפֵּט שֶׁהוּא רֹצֵה לְפַסֵּק עַל הַבְּעָלֵי דִינִים, יִהְיֶה בְּאֱמֶת בְּלִי שׁוֹם הַטְיָה לְשׁוֹם צַד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים טו, יט): "לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט", וְכְמוֹ שֶׁהִזְהִירָה הַתּוֹרָה וְחֻכְמֵינוּ ז"ל עַל זֶה כְּמָה פְּעָמִים, כִּי זֶה הָעֶקֶר.

כשהדין משתוקק מאוד לאמת, ומדבר רק אמת, יאיר לו

מב. ועל ידי שהדין נזהר בזה מאוד וכל דבריו הם רק באמת, כפי מה שנגרָה לעיניו שכל – האמת על פי דין תורתנו הקדושה, או על פי שכלו אם רואה שהוא דין מרמה, כמבאר בשלחן ערוך (חשן משפט סימן טו, סעיף א), ואזי כשכל דבריו הם רק באמת ואינו נוטה לשום צד, אזי נתקנים (תהלים פב, א): "אלקים נצב בעדת אל בקרב" וכו', כי אזי השם יתברך עומד שם בעדת הדינים הפשרים אשר דבריהם באמת, כי 'אמת' – הוא אור השם יתברך בעצמו כביכול, ועקר השתוקקות של השם יתברך אינו אלא אל האמת, ואזי הדבור אמת שהוא אור השם יתברך כביכול – מאיר להדין, ואזי זוכה לראות האמת עם מי מהבעלי דינים, וזוכה שיתברר לו הדין לאמתו, כי הדבור אמת של הדין מאיר ומגלה האמת מתוך החשך, והשקר של שכנגדו שטוען שקר, עכ"ל.